

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Krarup, Fr.; ved Fr. Krarup.

Jørgen Iversen (Dyppel) : Dansk-vestindisk
Compagnies første Gouverneur paa Sankt
Thomas

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : Det Hoffensbergske Etabl., 1891

Fysiske størrelse | Physical extent:

31 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

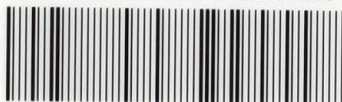
Fr. Krarup

Jørgen Iversen (Dyppel)

1891

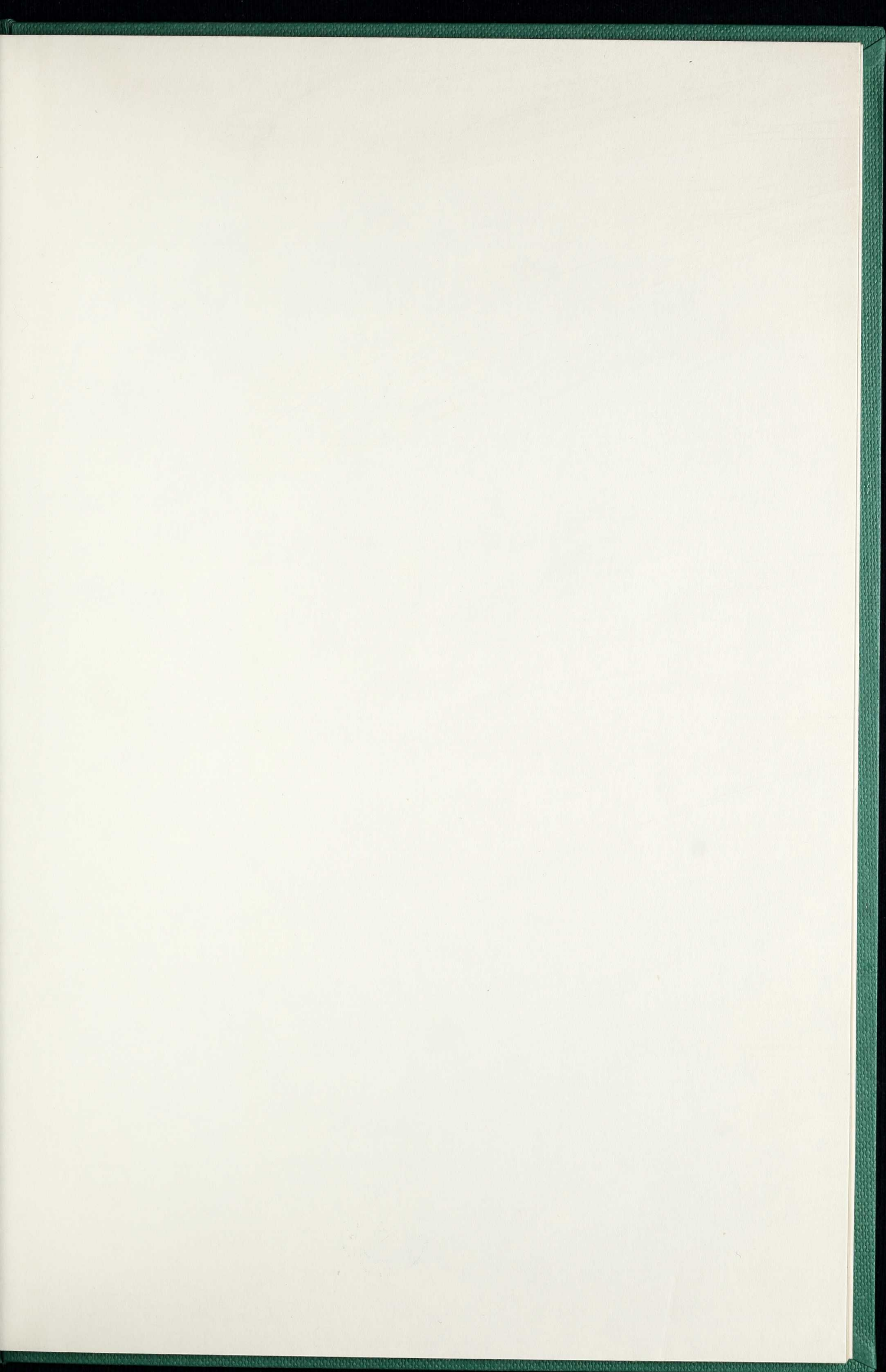
44, - 147, - 80

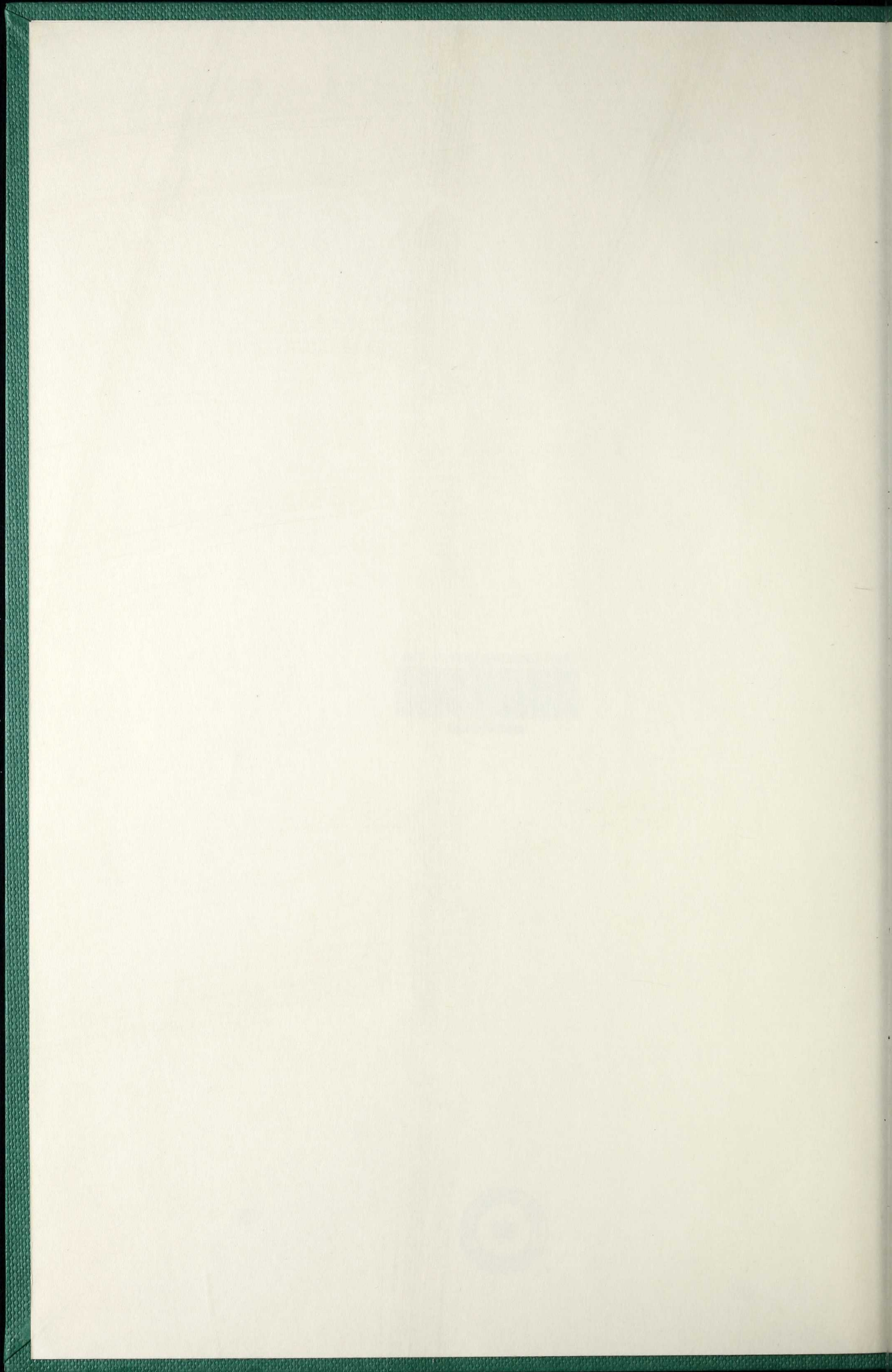
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130021039889

JØRGEN IVERSEN (DYPPEL)

DANSK-VESTINDISK COMPAGNIES

FØRSTE GOUVERNEUR PAA SANKT THOMAS

VED

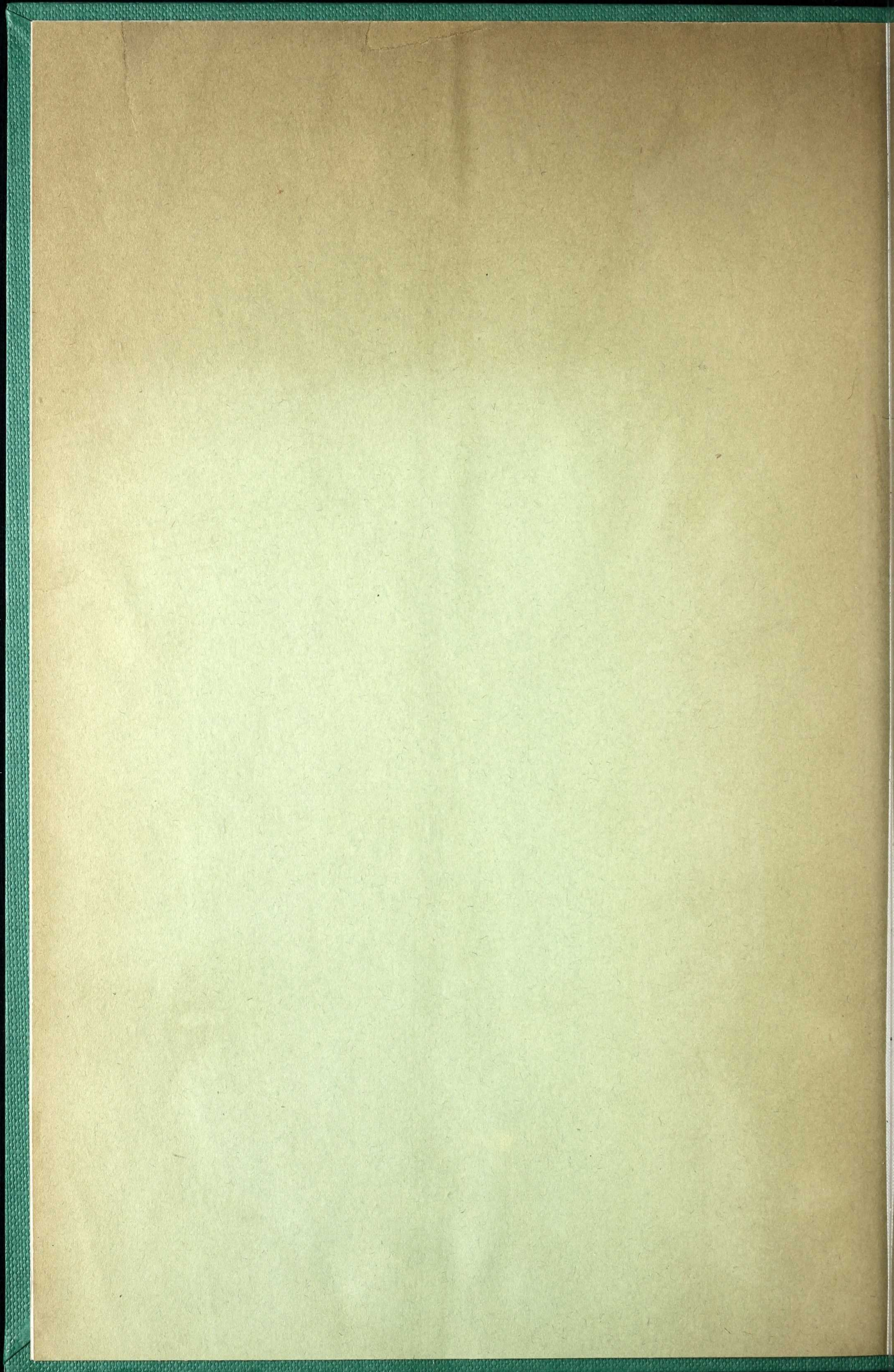
FR. KRARUP.

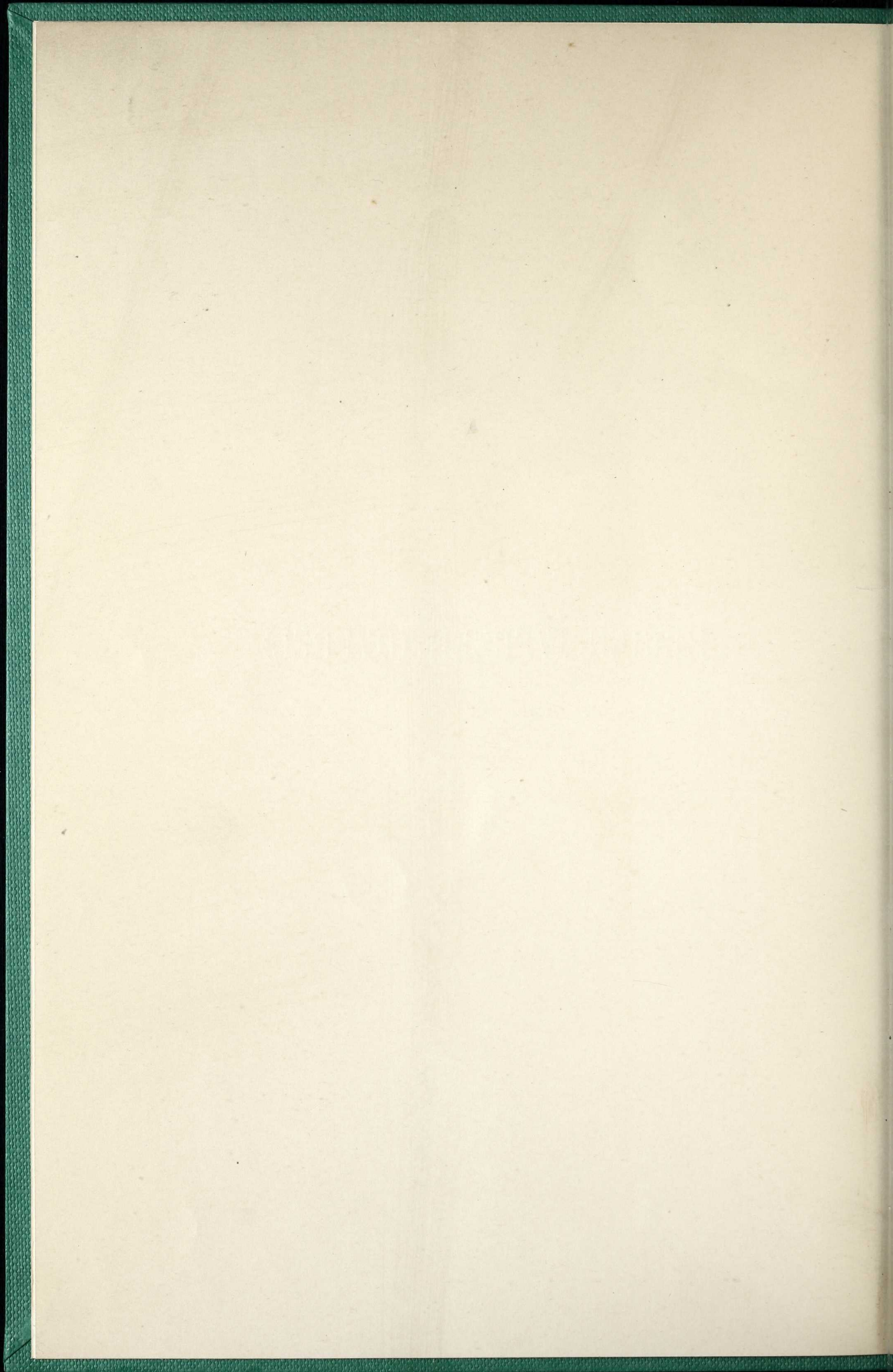
KJØBENHAVN

DET HOFFENBERGSKE ETABL.

1891

JØRGEN IVERSEN (DYPPEL)

JØRGEN IVERSEN (DYPPEL)

DANSK-VESTINDISK COMPAGNIES

FØRSTE GOUVERNEUR PAA SANKT THOMAS

VED

FR. KRARUP.

KJØBENHAVN

DET HOFFENBERGSKE ETABL.

1891

7366

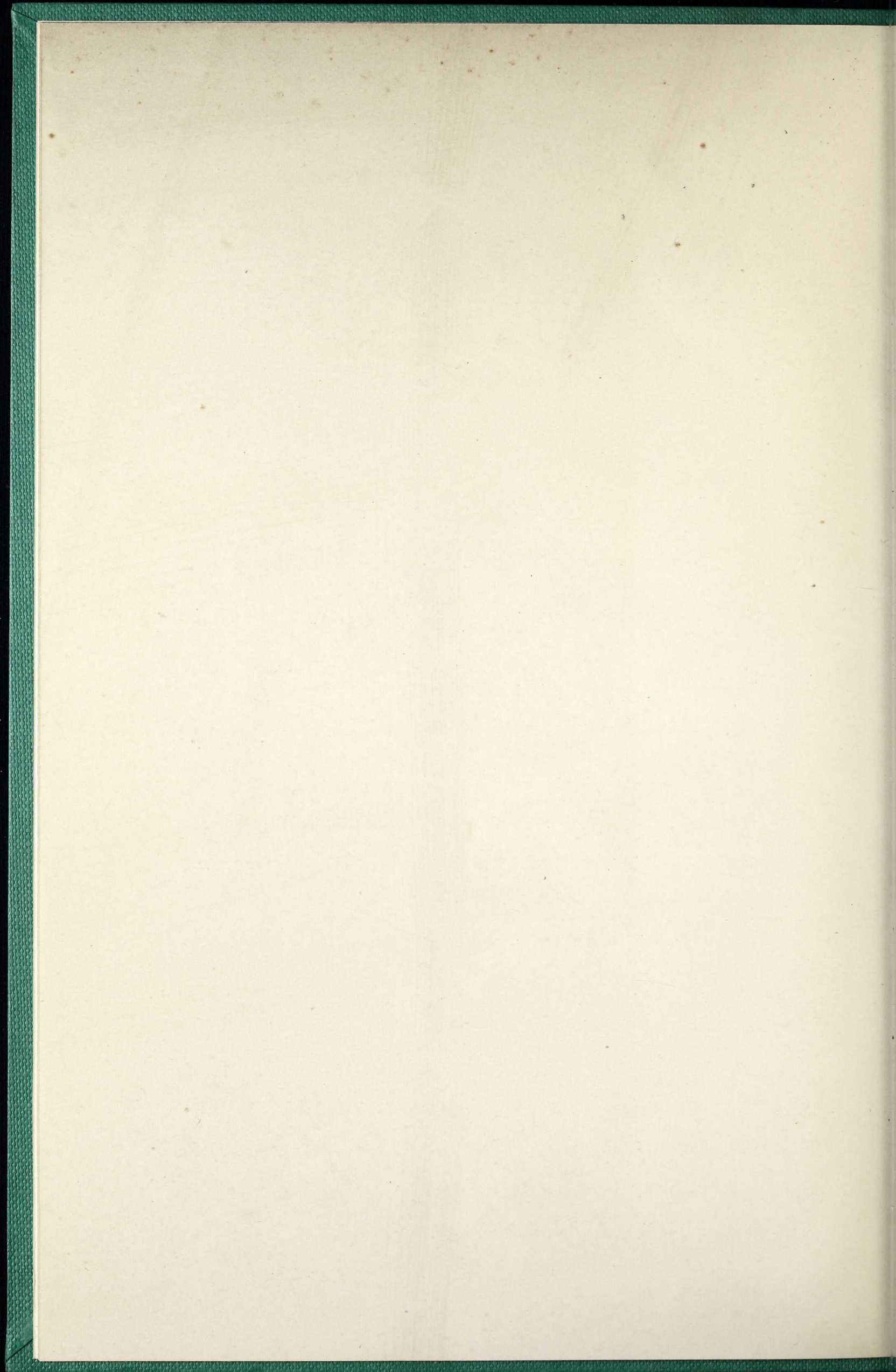
Til

Fru Nanna Meinert

f. Krarup

fra

Forfatteren.

Kjære Søster!

Opvoksede sammen saa at sige som et Par Tvillinger have vi to Sædskende hidindtil lige saa lidt kjendt noget Svælg mellem vore Anskuelser indbyrdes som til nogen større Adskillelse i Tid eller Rum. Og efterat du har søgt og fundet din Lykke ved en trofast Ægtefælles Side, har Erfaringen fra andre ædle Kvinders Liv gjentaget sig hos dig, at nemlig Sindets Fond af Kjærlighed synes at styrkes og udvides desto mere, jo Flere den kommer til at omfatte. Der har derfor hverken været Anledning eller Mulighed for Skinsyge mellem de to Hjem, men det gamle har kun kunnet glæde sig over det nye Hjems Trivsel og ved din bestandigt lige kjærlige Omhu.

Nu da du imidlertid staar i Begreb med at følge din Husbond over Verdenshavet, forestaar der en større og længere Skilsmisse end nogensinde tilforn. At vi atter skulle gjenses med Glæde, derefter

længes og derom bede vi Alle; men i Mellemtiden ville de urolige Tanker visseligt ikke udeblive. Da haabe vi at skulle lære, som vi have lært det under andre Forhold, at kaste Sorgen paa Ham, der er Kjærlighedens Kilde og Trøstens faste Borg.

Men skulde du dog engang i en stille Time finde en Glæde i at vende Tanken tilbage fra Nutiden og de fjerne Egne, hvorhen du drager, mod somme af de gamle Landsmænd, der levede og led derude for Fædrelandets Ære, og skulde du da kaste et Blik paa de her medfølgende Blade, da vil du sikkerligt ogsaa med vanlig søsterlig Mildhed mindes Medskriveren af disse Linier,

din altid trofast hengivne Broder

Frederik Krarup.

1891 April 3.

Skjøndt ovenstaaende Navn maaské vil være de Fleste ubekjendt, var den, der førte det, dog en Landsmand, der ikke blot udfyldte sin Plads i Livet paa en mærkelig Maade, men endog en af dem, der grundlægge Værker, som en sén Eftertid glæder sig ved.

At han imidlertid som vort Vestindiske Compagnies første Gouverneur paa St. Thomas 1671 og følgende Aar har retmæssig Adkomst til at nævnes i Danmarks Historie, er dog maaske mindre istand til at vække Interesse for hans Person end den Omstændighed, at han skjøndt et Barn af smaa Forhold og uden skolemæssig Uddannelse dog forstaaer at hævde sig en forholdsvis fremragende Stilling. Og naar han endvidere — efterat have vundet sig denne — falder som et Offer for sin Samtids misforstaaede Ideer om de Midler og Veje, hvorpaa en Gjerning som hans kunde grundlægges, da bliver Beretningen om hans Skjæbne et ikke uvigtigt Bidrag til denne Tidsalders Charakteristik. Men dobbelt vanskelig bliver da ogsaa Forfatterens Opgave: af det spredte Materiales løsrevne Enkeltheder at forme et samlet Billede, og desto større hans Frygt for ikke at kunne gjøre Opgaven Fyldest.

Som det vedføjede Tilnavn antyder, stammede Jørgen Iversen fra det uforglemmelige Dybbøl i Sønderjylland. Hans Fader, Bager i Helsingør, var nemlig efter Sønnens Vidnesbyrd en Bondesøn fra Holsten¹⁾, og i dennes Ægteskab med Else Peders-

¹⁾ 3: dansk Holsten = Slesvig. Indlæg fra Jørgen Iversen af 1681 ¹²/₁₀ i Indk. Sager 1681 (Bl. D, p. 12). Hovedstoffet for denne Afhandling findes i Rigsarkivet under Saml. Indierne. Til dennes foreløbige Opstilling henviser de anførte „røde Nummere“.

datter¹⁾ fødtes denne Søn den 25. Februar 1638 i Helsingør. Af hans sønderjydske Herkomst finder man dog forøvrigt næppe andre Spor end maaské en bevidst Modsætning mellem ham som den jævne Danske og forskellige Modstandere som de anmassende Tydskere og endelig maaské enkelte sproglige Særegenheder²⁾.

Med det 12te Aar var hans Skolegang afsluttet³⁾, og nogle Aar derefter begav han sig til Vestindien som „Serving“, det vil sige som En, der fik fri Overfart mod at forpligte sig til at tjene Vedkommende derovre i nogle Aar. Da et Samlag af 11 Rhedere fra Helsingør⁴⁾ 1654 sendte et Skib til Vestindien, er Jørgen Iversen formodenligt gaaet over med dette; men den første Ansættelse vi vide, at han opnaaede i Amerika, var som Handelsbetjent hos en engelsk Kjøbmand paa S. Christophle⁵⁾. Omtrent 1660 kom han tilbage til Europa med en hollandsk Kjøbmand og indgik et Compagniskab med 3 zeelandske Forretningsmænd, af hvilke Jan Basselaer var den vigtigste, og hvori Jørgen Iversen deltog med en Sjettedel. Selv skulde han desuden følge med Skibet til Vestindien og forestaae Handelen der, hvorfor der tilsikredes ham Halvdelen af Fortjenesten. Han udførte Forretningen til sine Rhederes fulde Tilfredshed og havde selv tjent sig en lille Formue, da han 1665 drog tilbage til Europa. Men derovre paa den anden Side af Havet havde han ikke bragt i Erfaring, at der 1664 var udbrudt en Krig mellem England og de Forenede Nederlande, som først skulde afsluttes 1667, og den fredelige Forretningsmand maatte altsaa opleve, at baade det Skib, han havde hjemsendt med Ladning, og det, hvorpaa han selv

¹⁾ Dedication til Sønnens Bog: Fire Sparetimers Fructer.

²⁾ Brugen af Sigen, Skriven, Kommen osv. for Sigende, Skrivende, Komme osv. — af Walmed, Walmel (etymologisk rigtigt) for Vadmél. Han skriver forøvrigt en god, tydelig og karakteristisk baade Skrift og Stil med gode Danske Ord iblandt som f. Ex. Værdskyld (om Christi Forsoning) og Tilfald (for Accidentier). „Eylaes“ for Ak! er et Minde fra hans Ophold paa S. Christophle.

³⁾ Indlæg fra J. I. af 1680 ¹²/₁₀ (rødt Nr. 408).

⁴⁾ Mads Mortensen, Joh. Hansen, Lambert Ebbesen, Jac. Albertsen, Isbrandt v. Holten, Hans Jensen, Joan. Wilders, Hans Hansen, Herm. Voogt, Berend Willumsen og Jan Hein (Sjæll. Indl. 1655 i Rigsark. „Carib. Partic.“)

⁵⁾ Latinsk udenrigsk Conc. af 1665 ²¹/₇ i Rigsarkivet.

befandt sig, begge blev kaprede af Englænderne 1665. For om muligt at faae sig Varerne gjengivne, eftersom han kun af Uvidenhed havde løbet den Fare, der var kommet ham saa dyrt at staae, begav Jørgen Iversen sig til Kjøbenhavn og opnaaede gennem Rigs-Admiral Henrik Bjelke Adgang til Kong Frederik III, hvis Interesse for saadanne Spørgsmaal som den nye Verden skaffede Jørgen Iversen en god Modtagelse. Tre Gange maatte han foredrage Kongen om Livet derovre og om sine egne Forhold, og Udbyttet blev en Forbøn fra Kongen til Kong Carl II i England om Udlevering til J. I. af hans mistede Ejendele, der ansloges til en Værdi af 3000 Rdl. Denne Forbøn er endnu bevaret i et Udkast¹⁾ dateret d. 21. Juli 1665; men da engelske Skibe ved samme Tid, August 1665, prøvede paa at overfalde en hollandsk Handelsflaade i Bergens Havn, blev det venskabelige Forhold til England pludseligt afbrudt, og den omtalte Forbøn kom aldrig videre end til Udkastet og blev ikke engang indført i de officielle Kopibøger end sige afleveret efter Adressen.

Jørgen Iversen vedblev imidlertid at være Deltager i det omtalte Samlag²⁾, men har rimeligvis i de nærmest paafølgende Aar opholdt sig i Fædrelandet, hvor han 1670 dels indgik Ægteskab med Birgitte Pedersdatter³⁾, dels udgav paa egen Bekostning et Opbyggelsesskrift: „Fire Sparetimers Frugter“, Kbh. 1670, 12°, 9 Ark⁴⁾. Fortalen dertil er dateret Helsingør d. 25. Febr. 1670 og fortæller, at Indholdet er sammenskrevet i hans „Trældoms og Elendigheds Tid“ paa en Ø, hvormed han ifølge Æresdigtet (se ndf.) mener S. Christophle.

Han var altsaa ingenlunde nogen uformuende Mand trods sit Tab, da han ikke alene paatog sig de ikke ubetydelige Bekostninger ved Udgivelse af et literært Arbejde, der ikke udmærker sig ved saadanne Fortrin, at Afsætningen kunde give Udsigt til at erstatte Udlægene, men ogsaa erhvervede sig Til-

¹⁾ Latinske udenrigske Concepter i Rigsarkivet.

²⁾ Ovennævnte Concept sammenholdt med Indlægget af 1681 ¹²/₁₀.

³⁾ Sjæll. Reg. Nr. 28, fol. 161.

⁴⁾ 1. Morgenbøn, 2. Aftenbøn, 3. en Synders Bekjendelse og 4. Betænkninger om at kjende sig selv, alt med efterfølgende Rim.

ladelse til at lade sig vie i Huset, hvad der paa den Tid temmelig afgjort forudsætter, at Brudeparret regner sig til „det bedre Selskab“.

Forfatteren til det førnævnte Æresdigt var, som Forbogstaverne vise, Præsten Kjeld Jensen Slagelse¹⁾. Ogsaa han havde været beskæftiget i Vestindien, da han havde været Præst ved den Kolonisation af S. Thomas, som Erik Nielsen Smidt havde forsøgt i Kong Frederik III's Tid. Skjøndt ogsaa denne Konge ligesom hele hans Samtid interesserede sig for Vestindien, har han dog næppe i samme Grad som de fleste Andre været villig til at arbejde med paa de Luftkasteller, man opførte paa dette Grundlag, idet han nemlig lod den omtalte Kolonisation falde til Jorden uden kjendelige Modforanstaltninger. Men da nu Frederik III var død ved den her omhandlede Tid, d. 9. Febr. 1670, havde Christian V besteget Thronen og medførte hertil nye Ideer og friske Impulser. Ry og Berømmelse var den unge Mands Maal i Livet, og et i Samtidens Øjne saa glimrende Foretagende som en Kolonisation i Vestindien vilde under disse Forhold næppe længe faae Lov til at ligge hen. Allerede d. 11. Marts 1671 oprettedes det Dansk-Vestindiske Compagni, der d. 29. April paa den ene af Direktørernes, Peter Petersen Lerches Anbefaling valgte Jørgen Iversen til Gouverneur paa S. Thomas. Selv indtraadte han som Aktionær med 1000 Dlr²⁾, fik Bemyndigelse til at antage Servinger til at opdyrke Landet og modtog efterhaanden betydelige Summer, c. 20000 Dlr., til den første Udrustning, hvortil dog Kongen leverede Skibene: „Ferø“ og Jagten „den forgyldte Krone“. Den sidste blev først sendt afsted under Hollænderen Arent Henriksen for at se Lejligheden an, da man navnlig ikke var paa det Rene med, om ikke Englænderne holdt Øen besat, hvorfor ogsaa Jørgen Iversen d. 28. Sept. fik sig udfærdiget en dobbelt Bestalling som Gouvernør baade

¹⁾ Worms Lex. ov. lærde Mænd I, 490 (Chilianus Jani) II, 390 (Slagelse), og III.

²⁾ Betalt 1671 $\frac{9}{10}$ med $\frac{2}{3}$; Resten likvideret i resterende Løn 1674 $\frac{15}{2}$. Capitalen forøget 1675 $\frac{9}{9}$ med 200 Dr., siden med 150 (rødt Nr. 436).

den over S. Thomas og en anden over de Steder i Vestindien, „hvor Compagniens Folk deres Koloni nedslaar“.

Men medens Jagten ilede forud gennem Canalen og hurtigt naaede Maalet, maatte den derude vente saa længe paa „Ferø“, at dens Fører foretrak at vende hjem med uforrettet Sag. Efter nemlig den 20. Octob. at have forladt Kjøbenhavns Rhed med Jørgen Iversen ombord og desuden 190 Mand sprang Skibet „Ferø“ læk i November, medens det befandt sig i „Nordsøen“ (den Gang en almindeligere Benævnelse for det Atlantiske Ocean), og tyede ind til Bergen for at omlade, kalfatre osv. Det viste sig her at være en kostbar Sag at brødføde det talrige Mandskab og en endnu vanskeligere at holde det i Ave i de 3 Maaneder, Opholdet kom til at vare (20. Nov.—26. Febr.). Foruden Skibsbesætningen (12 Mand) og en Del frivillige Servinger samt Betjente for Compagniet (ialt 116) havde man nemlig hjemmefra udfyldt Tallet med 62 Straffefanger, af hvilke 31 vare Folk fra Bremerholm, men af hvilke den bekjendteste turde være hin Prydelse for Adelsstanden, Otto Josva v. Korff, der omhandles i dette Tidssdrifts 2. R. V Bind S. 262 ff. Skjødnt Enkelte af denne smukke Skare undløb her i Bergen, dristede man sig dog til at udfylde Tallet med en Flok norske „Slaver“, saa at der blev god Anvendelse for Egenskaber hos Jørgen Iversen, som der hidtil ikke har været Anledning til at bemærke hos ham, undtagen forsaavidt som Direktionen opfordrede ham til Mildhed og til at fare med Lempe. Fra nu af høre vi derimod uafbrudt om skarpe Sammenstød mellem ham som den pligttro Overordnede og hans Underordnede, af hvem han kræver en tilsvarende Hengivelse i Opgaven, og hvis Forsømmelser han aldrig tøver med at revse paa den hurtigste og virksomste Maade.

Allerede før Ankomsten til Bergen havde Døden begyndt sin Høst paa det overfyldte Fartøj; men værre blev det, eftersom man naaede ned i de varme Strøg. 86 Mænd og Kvinder døde paa Rejsen (eller rømmede i Bergen), deriblandt Præsten, den førømtalte Kjeld Jensen Slagelse († $25/4$ 1672), Lieutenanterne Hans Elers og Hans Timmermann, Barbererne Marcus Hahn og Evert Beenfeldt o. fl., saa at de to Kugler, der ofredes paa hvert

Lig, naar det sænkedes overbord, danner en hel betydelig Post i Regnskabet over Forbruget af Ammunition. Endelig d. 26. Maj 1672 naaede man St. Thomas, gik i Land den følgende Dag, hejsede Kongens Flag og tog dermed Øen i Besiddelse.

Det første Indtryk, man fik af Landet, var i det Hele gunstigt. I sin Indberetning af d. 7. Juni omtaler Jørgen Iversen det som bedre og større end forventet og fuldstændig tomt for Mennesker, da den engelske Besætning, der havde været derpaa, allerede noget forinden havde rømmet Pladsen efter at have brændt Taget paa den Bygning, den der havde opført. Et engelsk Krigsskib indfandt sig¹⁾ faa Dage efter „Ferøs“ Ankomst og skulde egentlig være kommen det i Forkjøbet, men nøjedes nu med at opfordre Jørgen Iversen til paa sin Konges Vegne at begjære Landet af England, hvad der afvistes høfligt, men bestemt. Allerede et Par Maaneder efter, 1672 Sept. 23., opnaaedes der et Slags Afkald paa St. Thomas fra engelsk Side til Gunst for Danmark²⁾.

En anden Deltager, Johan Espersen (Orroch), fortæller senere (1680 ^{28/6})³⁾, at Landet ved „Ferøes“ Ankomst var kun en vild Skov, som man strax begyndte at rydde der, hvor Fortet siden rejstes. Retourladningerne i den første Tid bestod ogsaa for en større Del i fine Træsorter navnlig Pokkenholt, og en egentlig Plantning paa den ryddede Grund blev der først ret Tale om, da Naboøen Tortola blev frataget Hollænderne af Englænderne. Da fandt nemlig Gouverneuren Hontum o. A. et Tilhold paa S. Thomas, medens den engelske Officer, Burd, samtidigt tillod den Danske Koloni at gjøre sig de levnede Stumper paa Tortola saa nyttige, som de kunde, hvorved S. Thomas fik Adgang til at erhverve sig Sukkerplanter o. dsl.

Allerede forinden havde der dog begyndt at indfinde sig Plantere udefra, der lokkedes ved Løfter om Grunde og tildels ansporedes ved Haabet om paa S. Thomas at finde et Fristed

¹⁾ Comp.'s Copibog 1671 ff. S. 12 (rødt Nr. 297).

²⁾ Copibogen fol. 30 ff.

³⁾ Indk. Sager 1680, Juli Nr. 2.

for Krigens Hærgninger eller for ubelejlige Undersøgelser. Den første af den Slags Nybyggere var saaledes Hollænderen Carel Baggaert (eller Bagger), om hvem man siden erfarede, at han var flygtet fra sine Rhedere i Middelburg, da de nemlig krævede Regnskab af ham for betroede Penge. At han ikke hørte til de medgjøriligste Elementer i et Samfund, fik Jørgen Iversen rigelig Lejlighed til at føle.

Men foreløbigt var Glæden stor baade over ham og over andre hollandske Plantere som Simon v. Ockeren, Jannis v. Bewerhout o, fl. Disse akklimatiserede Folk viste sig nemlig saa nogenlunde istand til at modstaae den tropiske Skovs usunde Vejrforhold, medens de overførte Danske bukkede under for de giftsvangre Uddunstninger og den uvante Føde. Øen blev derfor saa berygtet, at Indvandringen udefra efterhaanden ophørte¹⁾, og i Moderlandet fik ikke blot Øen, men ogsaa Jørgen Iversens „brutale Styrelse“ et saadant Ord, at Direktørerne erklære, „at woris Compagnie er iblant det gemene Folck saa ilde udraabt, at de meener, naar de kommer at tienne udj Westindien, de ere da werre derand end at tienne udj Barbaried“²⁾.

Men netop denne haandfaste Styrelse holdt det Hele sammen og arbejdede troligt frem. Skoven ryddedes, hvorved Klimatet bedredes, en Vej anlagdes, langs ad hvilken Jordlodder udlagdes til dem, der vilde oprydde Plantager, og reglementariske Bestemmelser udgaves af Gouverneuren efter Samraad med en Del af Borgerne. Trods megen Besvær gik Værket dog alt-saa frem, og Direktionen glædede sig over Jørgen Iversens Tilbud om at ville vedblive at fungere et Aar ud over de kontrakt-mæssige 3 Aar³⁾.

I det Hele staaer denne Direktion trofast paa sin Gouverneurs Side, om den end ikke skaaner ham for gode Raad og Formaninger. Med megen Iver søger man at nedslaae de onde Rygter, som det hjemkomne Mandskab formodedes at udbrede⁴⁾.

¹⁾ Indk. Sager 1680 Nov. Nr. 9 (rødt Nr. 506).

²⁾ Copibogen S. 328 (rødt Nr. 297).

³⁾ Copibogen S. 68 f. (rødt Nr. 297).

⁴⁾ Copibogen S. 32 f. (r. Nr. 297).

Men det var umuligt at dølge, at „Ferø“ paa Rejsen havde mistet 86 Personer og efter Udsibningen 75, at „Pelicanen“, der overgik det følgende Aar (ankom 1673 $\frac{29}{3}$), tabte 7 Folk paa Rejsen og 53 paa S. Thomas af en Besætning paa kun 67 Personer, at Gallioten „S. Thomas“ (ankom 1675 $\frac{2}{6}$) mistede 5 af 9 Mand, og „Havmanden“ (ankom 1675 $\frac{12}{5}$) 34 af 58. Som Følge heraf blev det snart uoverkommeligt at skaffe frie Arbejdere til Kolonisationen; men man fandt sig let til Rette med det allerede kjendte Nødmiddel: at hjælpe sig med Straffefanger, der ved nogle Aars Arbejde for Compagniet eller hos dem, til hvem de udlejedes af Compagniet, afsonede deres Forseelser.

At det ikke blev noget ganske hyggeligt Samfund, man paa denne Maade sendte over til S. Thomas, siger sig selv og bekræftes af Jørgen Iversen. „Overgivne Kroppe, som hverken Holmen eller Tugthusets Straf kunde gjøre gode,“ „gode Drivere og Dagtyve, som hjemme vilde intet godt gjøre,“ eller „Landskjelme og Dagtyve“ ere Udtryk af ham, der skyldes ikke et Øjeblik Hidsighed, men nedskrives med beraad Hu flere Aar efter de omhandlede Begivenheder¹⁾. At han overfor saadanne Individuer har taget fat med haarde Hænder og heller ikke har sparet Stokken, mener han, behøver ingen Undskyldning, naar der skulde være Orden. Indbyrdes Kjærlighed mellem dem fandtes der ikke og ligesaalidt Hjælpsomhed; kun naar En eller Anden, overbevist om sine Forseelser, dømtes til at afstraffes, bare de sig ad, „som naar en ny Galge skal bygges“. Saa vilde den Ene ikke være „Profos“, den Anden ikke „Bysvend“, den Tredie ikke „Bøddelknægt“, saa at Jørgen Iversen selv maatte frem for at give det første Slag.

Over denne lavere Befolkning fandtes der som allerede omtalt et hollandsk Element, der snart gjorde sig saa gjældende, at det almindeligt brugte Sprog her som andre Steder i Vestindien blev det Hollandske²⁾. Men heller ikke dette Samfundslag

¹⁾ Indlæg af 1681 $\frac{12}{10}$ (Indk. Sager 1680 Avg. Nr. 7, rødt Nr. 408).

²⁾ I „Tilskueren“ 1887 findes en Meddelelse om Hollandske Sprogrester blandt Negerne paa de Danske Øer i V. Indien.

kunde roses for ublandet Hæderlighed. Carel Baggaert var alt-saa en Mand, der havde forødt sin Herres Midler, Johannes v. Grippekow ligeledes og var desuden af de Folk, hvis Hæl var mere velset end deres Taa, og saaledes maaské videre.

Om de øvrige Bosiddende i Landet navnlig danske Landmænd (Danskere, Nordmænd og Holstenere) og Handelsfolk skal der ikke tales her, da de mindre end de Andre gribe ind i Jørgen Iversens Historie; men om Slaverne maa der siges nogle Ord.

Den afrikanske Slavehandel havde ved den omhandlede Tid længe været en saa grundfæstet Institution, at Følelsen af dens forbryderiske Natur var svækket, ja oftest tilintetgjort. Hede Bønner undsaae sig ikke for at paakalde Guds Bistand, naar Konjunkturerne paa Slavemarkedet spaaede ilde, og brave Folk som for Exempel Sværmeren Oliger Pauli berigede sig uden Skrupler ved denne skammelige Forretning. Ogsaa den nye Danske Plantning paa S. Thomas er derfor fra første Færd betænkt paa at drage Fordel af denne Trafik, som i den fortræffelige Havn paa S. Thomas kunde finde sig et centralt Marked. Allerede 1673 oversender det „Dansk-Africanske“ Compagni 103 Negere til S. Thomas og afhændede dem der¹⁾, og samme Aar drev Compagniet en mindre, men ret fordelagtig Forretning med Indkjøb og Salg af et lille Parti Slaver²⁾. Men i Almindelighed handledes der kun til eget Forbrug og med smaa Midler. Et særligt Held glædede man sig ved 1675³⁾, da en portugisisk, saare mistænkelig, Slavehandler var strandet paa et Skjær der i Farvandene. Temmelig tilfældigt fik Jørgen Iversen Underretning derom og afsendte Mandskab til Strandingsstedet for at bjerge; men da man naaede Vraget, laae Negerne døde og døende af Sult og Savn. 31 blev dog frelst endnu i Live, men saa udtærede, at af de 24, der tilfaldt Compagniet i Bjergeløn, fik somme sig tillagt saadanne Navne — en raa Gemytligheds Forsøg i

¹⁾ Regnskabsbog 1667—73 i Saml. Guinea i Rigsarkivet.

²⁾ Do. 1672—80 (rødt Nr. 933).

³⁾ Melding fra J. I. 1675 ⁴/₁₁ (rødt Nr. 363 og 579).

Vittighed — som Benrad, Indtørret, Uden Bug, Sur Øje osv. Skjøndt alle de navngivne Stakler og flere endda hurtigt døde eller paa anden Maade mistedes, profiterede Compagniet dog i Længden med 10 Slaver derfra. En anden Forretning derimod lyder mere tiltalende, idet Jørgen Iversen selv fortæller, hvorledes han i 1678 kom ombord hos Slavehandleren Landert van der Busse og afkjøbte ham 16 Slaver til Compagniet, hvorefter han til sig selv købte en Negermand Mangandi, „og som denne skulde gaae i Baaden, fik han sin Kammerat i Haanden og vilde ej gjerne skilles fra ham. Den Tid jeg saa, hvor kjær de To havde hverandre, da købte jeg og ham for mig selv“¹⁾. Det viste sig at have været en meget god Handel, men ellers var det ofte kun en daarlig Forretning at købe Menneskekød. Navnlig kan Jørgen Iversen ikke noksom undre sig over „de Minnis Negere“ (fra El Mina?), „saadanne haardhjertede Hunde“ de ere. Ikke blot ere de „de slemmeste Bortløbere“ af alle Negerne, men de bilde sig ogsaa ind, at de ved deres Død komme hjem til deres Fædreland igjen eller, som de udtrykke sig: „My dodte my loppe in myn Lande“ (naar jeg dør, løber jeg til mit Land). Derfor kunde de falde paa at tvinge deres Aande tilbage, saa at de kvaltes, netop som de af den ene eller den anden Grund skulde afstraffes. Da maa der altsaa passes paa at have Ild ved Haanden til at stikke dem med paa Huden, saa at de snapper efter Aanden, men endda kunne de narre En²⁾.

Værre Bortløbere end Minnis Negerne synes dog endnu Indianerne at have været, saa at de for ikke at friste Negerne helst fjernedes fra Kolonien. Et levende Vidnesbyrd derom ejede Compagniet i sin Slave Jan Indian, paa hvem Jørgen Iversen efter Domfældelse lod Foden afhugge for at stække hans Iver³⁾.

Skjøndt der endvidere nævnes Folk af andre Nationaliteter som Englændere, Tydskere, Franskmænd og Jøder i Forbindelse med S. Thomas og som, dog maaske kun foreløbigt, bosatte dér, var

¹⁾ Indlæg af 1681 ¹²/₁₀ (rødt Nr. 408).

²⁾ Ibidem.

³⁾ Landets Prot. 1672—84 i Rentek. Ark. (cfr. rødt Nr. 355^u, 367).

det alligevel et meget lille Samfund det Hele. 1673 angiver Direktionen¹⁾ Tallet paa de Hvide, store og smaa, til 98 og Slaverne til formodenligt det samme Tal. 1680 var det steget til 156 Hvide og 175 Farvede²⁾, men den store Dødelighed forhindrede dog en hurtig Opkomst. Da derhos Mangfoldigheden i national, sproglig. moralsk og religiøs Henseende var saa meget større, kunde Arbejdet paa at tilvejebringe Enhed og Styrke synes næsten haabløst.

Og dette saa meget mere, som alt det væsenligste Arbejde maatte hvile paa Jørgen Iversens egne Skuldre. Den Lieutenant, der oversendtes 1673 efter de 2 første Lieutenanters Død, mødte med en Advarsel fra Direktionen mod at give ham for Meget at raade over, da han ikke havde vist sig istand til at gjøre Rede for det Betroede hidindtil³⁾. Købmanden Hans Lorentzen (Laursen, Larsen), der døde 1675, faaer allerede paa Overrejsen 1673 det Skudsmaal „etwas bløde von Esprit“ og viste sig som en forsømmelig Tjener af Compagniet⁴⁾. Bogholderen Willem Jansen maatte afskediges 1675 som ubrugelig⁵⁾. Supercargoen ved Handelen paa de andre vestindiske Øer, Berent van der Verre, blev bortjaget⁶⁾. Men allermest Besvær havde Gouverneuren dog maaské med sine Præster: Kjeld Jensen Slagelse døde som sagt paa Overrejsen 1672, og Eftermanden Jørgen Jensen Morsing styrtede død om, netop da han vilde overtage sin Præstebolig 1673 ²⁶/₄ ⁷⁾. I hans Sted beskikkedes endnu i samme Aar Hr. Theodorus Christianus (Holsatus), en Slesviger, almindeligere kjendt under Navnet Didrik Christensen Risbrich⁸⁾. Strax fra sin Ankomst skaffede han sig sure Dage ved at

¹⁾ i Brev til Jens Juel af 1673 ⁶/₁₀ (rødt Nr. 297).

²⁾ Mikkel Mikkelsens Relation (Regnskabsbilag 1688 Nr. 11, rødt Nr. 589).

³⁾ Copibog 1671 S. 73 f. (rødt Nr. 297).

⁴⁾ Comp.'s Forhandlingsprot. 1671 S. 109, 119, 122 (rødt Nr. 206). Copibogen S. 69, 112, 309, 310, 323.

⁵⁾ „Indierne“, rødt Nr. 397.

⁶⁾ Breve fra Jørg. Iv. fra 1675 ¹⁹/₈, ²⁷/₉, ⁵/₁₁ (rødt Nr. 363).

⁷⁾ Copibogen S. 16, Auctionsbogen fol. 52 (rødt Nr. 297, 145, 389).

⁸⁾ Personalhist. Tidssk. II 13, Wiberg II 351⁶, „Vestind. Sager“ i Canc., Indk. Sager 1680 Avg. Nr. 29 (rødt Nr. 405).

sætte sig i Modsætning til Gouverneuren, hvem han udskjeldte for en Tyran og drillede ved at holde Prædikener paa Tydsk, hvad Jørgen Iversen udlægger som Foragt mod det danske Sprog¹⁾. Sin Præstegaard betegner han selv som „ligere et lidet Bonde Faare-Kot end en Præstebolig“²⁾ og gjør sig kort sagt saa aldeles umulig, at han 1677 ³¹/₁₀ faaer Lov til at forlade Landet, og halvt som en Flygtning, halvt som en Bortjaget, kommer han hjem til Danmark for at procedere med Compagniet 1679 og følg. Aar. Ved Tingsvidne godtgjordes det, at han havde vakt Anstød ved Drukkenskab, hvad han selv undskylder med, „snart af dette Lands rasende Tøj (∴ den unge Rhum, „Kildyvel“) at kunne skee“³⁾. Da han imidlertid 1681 kan melde, at Kongen har kaldet ham til Præst i Lysabild paa Als⁴⁾, har Sagen dog faaet et bedre Udfald for ham, end man efter Akterne skulde have tænkt.

Jo kraftigere Jørgen Iversen imidlertid udmaler sin Modparts Tarvelighed, desto mere synes Præsten at hjemfalde til Medynk snarere end til Vrede. Men Sagen var ogsaa uden Tvivl den, at Jørgen Iversen nu hverken var eller følte sig som den Kraft, han havde været. Et Regimente, baseret paa stramme Paabud fra den ene Side og tavs Lydighed paa den anden, kan frembringe glimrende Frugter; men Kjærligheden er ikke iblandt dem. Respekten, som er Forudsætningen for en Lydighed som den omhandlede, kan ældes og blive gammel som en Mode fra ifjor. Da gjælder det for den Styrende om at bevare Hovedet koldt, at ikke Besindigheden skal flyve sin Vej, og heldigst vil det vistnok være ikke at forlænge Tilstanden ud over det strengt nødvendige Tidsrum. Havde altsaa Jørgen Iversen trukket sig tilbage efter Udløbet af det Aar, hvormed hans Capitulations 3 Aar forlængedes, var han maaské bleven en lykkeligere Mand, end han blev. Men da han tvertimod med en Forhøjelse i Lønning fra 900 til 1000 Dl. vedblev efter Opfordring at holde ud

¹⁾ Ind., rødt Nr. 297, 389.

²⁾ Ib. 506 (Avg. Nr. 29),

³⁾ Ib. 389.

⁴⁾ Ib. 408.

i Embedet under stigende Vanskeligheder, voxede Besværet ham snart over Hovedet.

At han ikke opgav sin tornefulde Plads, men tvertimod 1678 tilbød at beholde den, saalænge Krigen endnu vilde vare¹⁾, var vel tildels begrundet i hans eget Ønske om at forblive paa det Sted, hvor han tænkte at slaae sig til Ro for Livstid. Efter særlig Tilladelse af Compagniet af 1674 fik han Lov til at udlægge til sig selv to usædvanlig store Grunde, hvorpaa han anlagde Plantagerne Dyppel- (eller Dyppelmands) Plantage 1675 og Jørgensbjerg²⁾. Paa anden Vis erhvervede han sig endnu 2 smaa Plantager og var ved sin Død Ejer af 14 Mandsslaver med 11 Kvinder og Børn osv. Tilladelsen af 1674 for hans Kone til at følge med Skibet derover³⁾ blev vel ikke benyttet; men idet han foruden Bestyrelsen af Compagniets Ejendomme ogsaa overtog Tilsynet med enkelte andre Plantager, bandtes han alligevel fastere til Landet.

Og ikke blot som Jordbruger, men navnlig ogsaa som Handelsmand kom Jørgen Iversen dybere og dybere ind i mere private Forretninger. Ikke blot hos den førmtalte hollandske Slavehandler, men bl. a. ogsaa hos en „svensk“ Skipper, Povl Jansen fra Stade, gjorde han Indkjøb af Slaver og tog Afgifter af dem til Bedste for Compagniet⁴⁾, og med den tyske Søhane, Claus Bording, stod han i nøje Forbindelse. Men særlig lovende tegnede sig Handelen paa det franske S. Croix, hvor der 1673 aabnedes de Danske fri Adgang⁵⁾, da nemlig den nederlandske Krig hindrede Øens Forsyning fra Moderlandet. Men da Krigen ogsaa erklæredes mellem Danmark og Frankrig, blev det danske Compagnies mange og store Fordringer hos Beboere paa S. Croix til foreløbigt værdiløse Regnskabsposter.

Allerede 1674 havde man truffet forskjellige Bestemmelser i Anledning af den forventede Krig med Frankrig⁶⁾; men Jørgen

¹⁾ Copibogen S. 118.

²⁾ Ind., rødt Nr. 357, 520.

³⁾ Ib. 297.

⁴⁾ Copibogen 1672 ff., S. 156 f., 176, 216 f.

⁵⁾ Copibogen 1682 ff. Bl. 6^v ff., Formularbog S. 11 ff. (rødt Nr. 397, 583).

⁶⁾ Landets Prot. 1672—84 i Rentek. Ark. (1674 ²³/₇).

Iversen troede dog at kunne fortsætte sin Handel uhindret, og han spaaer, at den, der vil gjøre ham Overvold, maa tage fat med en Jernhandske¹⁾. I Sept. 1675 fik man Bud om Krigens Udbrud²⁾, Compagniet mindede om Forsigtighed overfor den før nævnte Pavl Jansen³⁾, Franskmændene erobrede Jagten, der benyttedes til Handelen, og truede med et Angreb⁴⁾, der dog først skete d. 2. Februar 1678 fra S. Croix. Fortet, hvor Taarnet „Trygborg“ nylig var bleven opført⁵⁾, opfordredes til at overgive sig, men holdt Stand, hvorimod adskillige Negerslaver og et Par frie Negere bortførtes⁶⁾. Der maatte nu tages kraftigere fat paa at bringe Forsvaret op. Skoven paa Smidtsberg ryddedes, og Fortet maatte gjøres stærkere, hvorfor Indbyggerne paa hele Øen sattes i Arbejde, saa at Jørgen Iversen $\frac{2}{5}$ 1680 kan melde, at det Hele nu staaer færdigt. Med stor Faderstolthed omtaler han det efter hans Mening herlige Værk, der forsaavidt ikke har sin Lige i Vestindien. Med de 150 Mand, han kan opbyde paa Øen, Hvide og Sorte, trøster han sig til ved Hjælp af Fortet at kunne byde 600, ja 1000 Fjender Spidsen; men samtidigt beklager han sig imidlertid over Beboernes Upaalidelighed og særligt over Hollænderne, der snakke om deres „domme Deenen“, skjøndt de nok skulle finde deres Mester i en vis „dommen Deen“⁷⁾. I Virkeligheden var det dog ogsaa drøje Byrder, han paalagde, og som beskrives saaledes: 2 Aar igjennem (1678—79) maatte samtlige Beboere tilligemed en Del indexercerede Negere opholde sig med Kvinder og Børn i Fortet paa egen Bekostning for at gjøre Krigstjeneste, i hvilken Tid Plantagerne maatte skjøtte sig selv og forfaldt⁸⁾. At Jørgen Iversen ikke skaanede sin egen Person, men f. Ex. i 3 Aar kun en enkelt Gang besøgte sin ene Plan-

¹⁾ Copibogen 1671 ff. S. 276.

²⁾ Landets Prot. 1672—84 i Rentek. Ark. (und. $\frac{22}{9}$ 75).

³⁾ Copibogen S. 326.

⁴⁾ Partic. Regnskbl., fol. 58.

⁵⁾ J. Iv.'s Forsvarsskr. af 1681 $\frac{12}{10}$.

⁶⁾ J. Iv.'s Regnskabsbog fol. 10, Copibogen 1682 ff. S. 8, Afleverings-Forretn. 1680 $\frac{30}{7}$ S. 36 f.

⁷⁾ Indk. Sager 1680 af $\frac{25}{1}$, $\frac{2}{2}$, Nov. Nr. 9.

⁸⁾ Andrag. af 1684 $\frac{24}{3}$ (rødt Nr. 410).

tage og i 15 Maaneder kun én Gang den anden, kunde ikke hjælpe de Andre, hvem han tvertimod affordrede Afgifter som i Fredstid, medens de derimod mente at have gjort Fyldest for deres Forpligtelser med deres Soldatertjeneste og Vagthold. Han tilstaaer selv under disse Forhold at have taget sin Tilflugt til stærke Drikke, medens samtidigt det indesluttede Liv berøvede ham hans Helsen. Den ulmende Uvillie mod ham havde sin Hovedmand i den førnævnte Carel Baggaert, drog yderligere Næring af Uro blandt Negerne og af den fleraarige Tørke (1677—81) og fik sig et villigt Redskab i en Pieter Jansen, der 1678 kom over til S. Thomas fra Curaçao. Dennes Trods og Drillerier bragte tilsidst Jørgen Iversen ud af Ligevægt, saa at han efter et Slagsmaal udenfor de Reformertes Kirke med denne sin Modstander lod ham kaste i Fængsel (1679 $19/10$) og hensidde der uden Dom¹⁾ At Gouverneuren var i en stærkt opirret Stemning, skjønnes let af hans Relationer for Aarene 1679—80²⁾, hvis bitre Tone og pirrelige Klager vidne om et sygt Sind: Kun Had og Trods møder han herude, hans Rygte skjændes, hans Velværd spildes, hans Kone er død (1679 $1/8$)³⁾, hans Fremtid mørknes, og kun i Hjemmet tør han haabe paa Fred og Helbredelse, inden han atter vender tilbage for at ende sine Dage paa „Dyppelmands Plantage“. Mange Gange har han ønsket sig Døden og regnet sin Indtrædelse i Compagniets Tjeneste for sin ulykkeligste Dag.

Havde end Compagniet under hele Krigen saa temmeligt maattet lade ham i Stikken, da baade Kræfterne hjemme vare optagne paa anden Maade, og Havenes Usikkerhed sinkede eller hindrede Forbindelsen, paaskjønnede man dog i høj Grad sin pligttro Embedsmand. Men Midlerne vare smaa, og den Vinding, Jørgen Iversen dog tilvejebragte fra S. Thomas, mere end opslugtes navnlig af det Forsøg, man efter Kongens Ønske havde paataget sig fra 1674⁴⁾ af, tillige at drive Handel paa

¹⁾ Relat. fra J. Iv. af 1680 $25/6$ (Indk. Sager 1680 Nov. Nr. 9).

²⁾ i Indk. Sager.

³⁾ Brev fra J. Iv. af 1680 $25/2$.

⁴⁾ Orig. af 1674 $28/11$ i Rigsark.

Guinea. Saa hjerteskræende Klager som de ovenomtalte maatte dog vække selv de Trægeste, og en Generalforsamling af Aktionærer (1679 $\frac{25}{8}$, fortsat $\frac{11}{9}$) vedtog at lade Jørgen Iversen afløse af en duelig Person. Som en saadan meldte sig selv Holsteneren Nicolas Esmit¹⁾, der i Mangel af Andre beskikkedes til Gouverneur 1679 $\frac{6}{9}$ ²⁾ (Instruktion af $\frac{20}{9}$), og til hvem det paalægges Jørgen Iversen at overlevere Landet og alt Andet³⁾. Man havde forstaaet denne, som om han var saa bestemt paa at bryde op, at han end ikke agtede at oppebie Compagniets Tilladelse dertil⁴⁾, og Rygtet fortalte i Kjøbenhavn allerede i August 1679, at han var død paa Rejsen⁵⁾. Den nye Gouverneur forhastede sig dog ikke, men naaede først d. $\frac{4}{7}$ 1680 ud til S. Thomas, hvor der blev budt ham velkommen med al tilbørlig Pomp og Ære.

De følgende Dage, da Alting afleveredes af den gamle Gouverneur og modtoges af den nye, var en virkelig Triumf for Jørgen Iversen. Et Fort staaer bygget, spækket med Skyts og rigeligt forsynet med Bygninger, der, om end ikke fuldstændige, dog aflægge et klart Vidnesbyrd om en ikke ringe Kraft i den unge Plantning. Fæstningsværkerne udenom Fortet ere bragte til en vis Afslutning. Landet gjennemskæres af en Landevej med 50 udmaalte Plantager omkring, hvoraf dog kun 46 vare bebyggede, medens 4 henlaae øde siden Franskmændenes Overfald. Om Handelens Omfang vidnede den store Mængde Fordringer paa Nabøerne. Selv ejer Compagniet 2 Plantager, 49 Slaver (Mænd, Kvinder og Børn), 31 Stykker Kvæg, 7 Heste, Svin og Fjerkræ samt Geder og Faar udsatte paa Øerne Bocken Eiland og S. Jorris Eiland⁶⁾.

Den nye Gouverneur var derfor ogsaa foreløbigt kun Smil og Naade, uagtet han strax var falden i Hænderne paa Carel

¹⁾ Comp.s Resol. 1671—90 i Rentek. Arkivet. Artikel i Biogr. Lexikon.

²⁾ Landets Prot. i Rentek. Ark.

³⁾ Copibogen S. 138 (rødt Nr. 295).

⁴⁾ Sml. Udtalelser af ham 1679 $\frac{9}{2}$, refererede i Comp.s Prot. 1671 ff.

⁵⁾ Ibid.

⁶⁾ Afskrift fra 1684 i Milans Instruktioner og en mindre fuldstændig samtidig Optegnelse (Ind., rødt Nr. 86, 586),

Baggaert og andre højt talende Misfornøjede. Ikke desmindre melder han hjem d. $7/7$ ¹⁾, at han ikke forstaaer den Uvillie, der hersker mod Jørgen Iversen, da netop Alt befinder sig i den mest lovende Tilstand: Fortet er velbygget, men rigtignok uheldigt anlagt, Plantagerne ere i god Drift og Sundhedstilstanden saa fortræffelig, at man næppe sér en Eneste med en usund Ansigtssfarve, og saaledes videre. Kun Pieter Jansens Fængsling har han fundet Anledning til at hæve, men derhos paalagt ham at blive tilstede, for at Retten kan undersøge Sagen.

Men snart vender Bladet sig. De to Gouverneurer skiftede Rolle som Vært og Gjest, medens Samlivet blev dem Begge lige utaaleligt. Jørgen Iversen skjød sit Skudsmaal til Tinge, hvorved han fik en offentligt udtalt Anerkjendelse, og da der skumledes, at somme af Underskrifterne vare aftvungne, lod han atter alle Planterne spørge i Esmits Overværelse, om dette forholdt sig saa; men de svarede Alle Nej. Dog vedblev Esmit at opkaste sig til Beskytter for Pieter Jansen, skjøndt han nok advarede Jørgen Iversen om, at den Anden vilde slaae Arme og Ben i Stykker paa ham, men nægtede J. I. i saa Fald Tilladelse til at bruge sine Pistoler i Selvforsvar. Selve Jørgen Iversens Øjsten, det nye Fort, havde visselig sine Mangler²⁾, men fandt saa meget mindre Skaansel i Esmits Dom, som han blandt sine mange Specialiteter regnede Læren om Fortifikation for sin allerstærkeste. To modsatte Naturer mødtes kort sagt i gjensidig Antipathi ligefra Ordningen af de daglige Maaltider til deres Opfattelse af Bibelens Sandhed og Lærdomme, hvori Esmit kun vilde se „Fabel Værk“ og et Opspind af „politiske“ Folk, „som kun for et Syns Skyld holdt den i Ære“. Snart forbød han endog Jørgen Iversen sit Bord og Opholdet paa Fortet, og da denne d. $20/9$ forlod S. Thomas for at vende hjem over S. Croix, viste han ham vel den uundgaaelige Opmærksomhed, men medgav ham en Skrivelse (af $19/9$) til Compagniet fuld af Anklager

¹⁾ Indk. Sager 1680 Nov., Nr. 8.

²⁾ Mikkel Mikkelsens Rapport over Landets Tilstand (Regnskabsbil. 1688 Jan. Nr. 11, i Ind., rødt Nr. 589), Gouv. Suhms Brev af 1728 $14/5$ § 9 (Ib. 606).

og grove Beskyldninger for Svig og Egennytte¹⁾: Kolonien er følgelig vanrøgtet og forsømt; men Alt skal nok komme i en ny Skik, og om to Aar skal Tilstanden være saa forskjellig fra den nuværende som Dagen fra Natten.

Med dette sit Urias-Brev sejlede Jørgen Iversen altsaa fra S. Croix til Rochelle, drog derfra til Wight og derfra videre til Helsingør, hvor han ankom 1681 ²⁶/₂. Allerede den følgende Dag skriver han til Compagniets Direktører¹⁾, da han ønsker at tøve der paa Stedet en Ugestid for at gaae til Alters, hvad han ikke har været i 9 Aar. Som en bodfærdig Nadvergjæst skrifter han i Brevet sine Synder og „sit Hjertes urolige Tanker“ over saalænge under det timelige Tryk at have glemt sin Gud, men haaber nu ved Hans naadige Bistand at skulle lære at forsage Verden. Om Esmit siger han, at han „er ey god dansksindet“, medens han selv „er Tydsken ey vel affectioneret“; om Beskyldningerne véd han Besked, men tilbageviser dem i bestemte Ord med en Overlegenhed i Tonen, der ved Siden af den ydmyge Synder-erkjendelse gjør et stærkt overbevisende Indtryk. Han klager forøvrigt fremdeles over sit Helbred, men den lange Sørejse og Forandringen i Klima have kjendeligt gjort en stor Forandring paa ham, saa at vi i hans efterladte skrevne Ord atter føle den friske Kraft fra fordum.

Selve Esmits Klage overleverede Jørgen Iversen d. ⁹/₃ i Kjøbenhavn, hvor han fik god Lejlighed til at gjendrive den, hvad der sagtens er Forklaringen til, at Compagniet tilsyneladende ikke et Øjeblik har været i Tvivl om sin Stilling til de stridende Parter. Og dog væltede i den paafølgende Tid Beskyldningerne ind i Læssevis fra Esmit, der dog kun vil have dem ansét for et Udvalg, da de fuldstændigt optegnede vilde fylde et helt Ris Papir. Det er den gemeneste Sladders skidne Udgyselser, der her faae Luft under Skinnet af krænket christelig Ærbarhed, og som aftvinger Jørgen Iversen skarpe Gjensvar og stærke Modklager. Et Par oversendte Vidner, Sergeant Antoni Kempter og Constabel Niels Winter, hvem Jørgen Iversen efter

¹⁾ Indk. Sager 1681, Marts.

eget Sigende oftere havde maattet hjælpe „Ladheds Støvet ud af Trøjerne“, gjorde ingen kjendelig Virkning, og den Pral og Løgn, som fyldte Gouverneurens Breve, hans Trods, Spydigheder og Uduelighed i Embedet¹⁾ gjorde ham selv til en Umulighed. En Revolution i Compagniets Bestyrelse, hvorved vi ikke skulle opholde os, forhalede vel Afgjørelsen, men ændrede ikke Beslutningen om at gjøre en Ende paa Esmits Regimente ved atter engang at sende Jørgen Iversen som Gouverneur til S. Thomas.

Forinden det kom saavidt, fandt Jørgen Iversen sig en ny Hustru i Borgemester Bartholomæus Jensens Hus i Kjøbenhavn, hvor hans moderløse Søn havde fundet Optagelse. Det blev Borgemesterens Søsterdatter, Margrethe Christensdatter²⁾, som paatog sig at blive en Moder for den lille Iver Jørgensen og knyttede sin Skjæbne til Forhold, hvorfor hun vilde have gyst tilbage, om hun havde kunnet ane, hvad Fremtiden bar i sit Skjød.

Foruden med sit Forsvar og sit Bryllup var Jørgen Iversen beskæftiget med at faae sit Tilgodehavende hos Compagniet bragt i Orden. I Marts 1682 forelægger han dernæst Generalforsamlingen Forslag til at ansøge Kongen om Laan af et Skib og til at tænke paa at afløse Nicolas Esmit med „en dygtig Subjectus“³⁾. Nogen Modstand maa han vel have fundet, siden Hans Nansen d. 31. i samme Maaned nedlægger sin Post som Direktør; men den nye Bestyrelse, Jens Juel, Gyldensparre og Evert Holst⁴⁾, sluttede sig saa meget fastere til Forslagenes Gjennemførelse. D. 13/5 1682 lader den udgaae en offentlig Indbydelse til Bosættelse paa S. Thomas: Siden Øen er bleven bebygget, er Landet blevet sundt, saa at der i 6 Aar kun skal være død 11 Personer. Der loves da herved de Lysthavende fri Overfart saaledes, at Vedkommende enten selv betaler Kosten eller faaer den paa senere Afbetaling. Efter Ankomsten faae de sig udlagt tilstrækkelig Grund til en Plantage, eller de kunne foreløbigt 3 til 4 Aar tage Tjeneste hos Compagniet og derefter

¹⁾ Copibog 1676 ff. 246, 249 ff.

²⁾ O. Nielsen, Kjøbenhavn 1660—99 S. 432.

³⁾ Indierne, rødt Nr. 498.

⁴⁾ Copihogen 1676 ff. 284 f., 290 f. (rødt Nr. 295).

igjen være deres egne Herrer. De Lysthavende opfordres til at henvende sig til den forrige Gouverneur, Jørgen Iversen, i Løvstræde hos Teltmageren¹⁾; — men der meldte sig Ingen,

Alligevel blev Planen ikke opgivet. D. $23/6$ 1682²⁾ anmodede Direktionen Kongen om at bekræfte dens Valg af Jørgen Iversen til atter en Gang at være Gouverneur paa S. Thomas, og d. $3/7$ ansøgte der om, at man maatte udtage det fornødne Antal af Fanger paa Holmen og af Kvinder i Spindehuset. Den uheldige Begjæring bevilgedes d. $25/7$, da Admiralitetet fik Paalæg om at aflevere til Compagniet alle de Fanger, „som for Livstid er dømte at gaae i Jern paa Holmen“, hvortil Direktøerne over Børnehuset skulde føje 20 Kvindfolk af Stedets Beboere, der vare dømte derind for Letfærdighed³⁾.

Efterhaanden samledes nu ogsaa Staben: Jørgen Iversen som „Opperhoved“ ($21/7$, Accord af 1682 $18/8$, Kgl. Bestalling $26/9$, Instruktion $28/10$ ⁴⁾), Jan Bronkhorst, en Tydsker, som Overkjøbmand navnlig ved Slavehandelen paa Guinea Kysten, Simon Simonsen Braad fra Kjøbenhavn som Supercargo samt Niels Larsen som Bogholder, og endelig lykkedes det i September Maaned og derefter at vinde 15 Almuesfolk, Mænd og Kvinder, som Servinger. Til Skibsfører antoges (Tydskeren) Jan Blum, der allerede 1681 havde været paa S. Thomas hos Esmit, hvem han og Kjøbmanden Hans Jonsen havde været tjenstvillige nok til at meddele en Anbefaling. — Skjøndt fremmede paa Stedet havde de drevet deres Tjenstvillighed saa vidt, at de lod en stærk Dadel mod Jørgen Iversen komme til Orde med det Samme⁵⁾. Hans Jonsen var siden dengang bleven pint og plaget, ja tilsidst kastet i Fængsel af Esmit, men Capitainen var endnu Mand for at vise sig brøsig mod Jørgen Iversen, hvad der strax fordærvede Forholdet ombord, om det end var fra en anden Kant, Ulykken skulde komme.

¹⁾ Formularbogen S. 19 ff.

²⁾ Vestind. Indlæg i Rigsark.

³⁾ Direkt. Prot. 1682 ff. S. 52 f., 61.

⁴⁾ Instruxbog (rødt Nr. 296, 537).

⁵⁾ Indk. Sager 1681 Juni, Nr. 2 f.

Til Touren, der skulde gaae til S. Thomas og derfra til Guinea og tilbage igjen med Slaver, udlaaente Kongen Skibet „Havmanden“ (ogsaa kaldet „Neptunus“). D. 10. November i Helsingør begav Jørgen Iversen sig ombord paa Skibet, hvori han allerede havde indladet Bohave og Fornødenheder til Driften af sine Plantager. Med ham fulgte hans Hustru og Søn, en Pige og en Dreng, ligesom ogsaa enkelte af de Andre havde Tjenestefolk med. Hovedmassen af de Rejsende var dog de omtalte Fanger, i hvert Fald over 100, medens Skibets egen Besætning angives til 50. Hvilken Tiltro man har havt til det Pak, man havde ombord, antydes deri, at man hyrede en „Barcalonga“ til at ledsage „Havmanden“ til forbi Lindesnæs og til stadigt at forespørge sig om Tilstanden og om Folkenes Forhold¹⁾. Men foreløbigt var der kun godt Nyt at melde. D. 19/11 skriver Jørgen Iversen vel til Compagniets Bogholder Oliger Pauli om „den Forskjel“, der har været mellem ham og Capitainen, der som Tydsker søger at hundse de Danske²⁾; men han selv slaaer sig til Taals og bestræber sig kun for at undskylde, at han i Hastværket efter at have været paa Slottet ikke fik Tid til at tage Afsked med Tilskrevne og hans „bedste Moder“. I et nyt Brev af den 15. Dec. melder J. I., at hans Hustru d. 30. November nedkom med en lille Pige³⁾. Men hermed standse de direkte Meddelelser, og man hørte aldrig mere fra Jørgen Iversen.

I April Maaned 1683 indløb der derimod den Underretning fra Raadmand Sten Arvesen i Marstrand, dateret d. 2. April, at en Vestindiefarer, „Havmanden“, for en halv Snes Dage siden var kommen ind i Karlsund paa Risøen. Nogle Baadsmænd derfra havde været i Marstrand, og underlige Rygter udbredte sig: Slaverne og Skibsbesætningen skulde være komne i Strid, Capitainen kastet overbord og en af Slaverne gjort til Capitain i hans Sted. Denne Mand skulde hedde Jokum Guliksen fra Kjøbenhavn og forhen have været Skipper i den Vestindiske Fart, men havde nu været Fange paa Skibet. Dette sloges ind paa

¹⁾ Instr. for Jan Blum (Ind., rødt Nr. 537).

²⁾ Ind., rødt Nr. 405.

³⁾ Ind., rødt Nr. 397.

Klipperne af Stormen d. 30. Marts, og Øvrighedens Tilbud om Bistand var blevet afslaaet; men igaar den 1. April havde man ført fra Skibet til Marstand 5 Fanger i Jern¹⁾. — Admiralitetet, Niels Juel og Span, bad strax den 3. April om at maatte lade Skibet „Danske Havfru“ paa Stedet undersøge Sagen²⁾, og nu opnaaede man at faae alle de Oplysninger, der kunde tilvejebringes.

Man erfarede altsaa, at Fangerne og Besætningen havde rottet sig sammen, medens Skibet var i Atlanterhavet, og under Ledelse af „et ugudeligt Menneske“, en Hamborger, Hans Borman, havde taget Magten, kastet Jørgen Iversen og hans spæde Barn overbord, dernæst Capitainen, Skipperen osv. En Del af Besætningen havde de derefter landsat paa Øen Flores, den vestligste af Azorerne, og dannede sig derpaa et til en vis Grad ordnet Samfund, der nu besluttede sig til at sejle til Irland for at sælge Skib og Ladning. Men nye Revolutioner udbrød, nye Mænd tog Magten og uprøvede Folk kom til Roret, saa at de blev lidet opbyggede og meget overraskede ved at mærke, at de vare strandede i Sverig.

Om Forbrydernes senere Skjæbne og „forhærdede Gemytter“, indtil Dr. Lassenius og Bøddelen fik Bugt med dem, kan der læses andre Steder; men her, hvor det er Jørgen Iversens Skjæbne, der omhandles, skal blot det tilføjes, at den ulykkelige Hustru, der paa én Gang mistede Mand og Barn, maatte underkaste sig en ærbar Kvindes mest nedværdigende Behandling. Foruden Drengen, Iver Jørgensen, skaanedes endvidere for sin Ungdoms Skyld den førnævnte Supercargo Simon Braad, der levede endnu et halvt hundrede Aar derefter og døde som Hospitalsforstander i Horsens³⁾. Iver Jørgensen forblev en Del Aar i Kjøbenhavn, medens hans Ejendom i Vestindien bestyredes af

¹⁾ Ind., rødt Nr. 405 og 511.

²⁾ Admir. Copibog fol. 116.

³⁾ Fra ham stamme Efterretningerne i Pontoppidans Annales IV 618 f., medens O. Nielsen i Kjøbenhavn 1660—99 S. 398 f. har holdt sig til Aviserne og Holberg i sin Danmarks geistl. og verdsl. Stat 1. Udg. S. 487 f. til andre samtidige Kilder. Jvf. Tageregister Christ. des V S. 170, C. E. Secher, Danmark I. 315.

Engelbrecht Christiansen¹⁾, der ægtede hans Stifmoder, Margrethe Christensdatter, som igjen tredie Gang giftede sig med Kjøbmand Christian Adolf Madsen i Kjøbenhavn. Den sygelige Iver Jørgensen bosatte sig som voxen paa S. Thomas²⁾ og ægtede dér Anna van Ockeren, men døde allerede 1694. Deres eneste Barn, Birgitte Iversdatter, var svag og synes ikke at have havt Børn med sin Mand, Chirurgen Constantin Christian Cornetzsky³⁾.

Skjøndt saaledes Jørgen Iversens Efterslægt formentligt slutter med hende, skal der dog for en vis Fuldstændigheds Skyld endnu tilføjes, at Anna v. Ockeren efter Iver Jørgensens Død ægtede (1699) Lieut. Claus Hansen⁴⁾, der 1702 blev Gouverneur paa S. Thomas. Deres Søn, Hans Clausen, var gift med en Datter af Postmester Jacob Lerche i Kjøbenhavn⁵⁾, og deres Datter Ane Kirstine Clausen ægtede 1745 i hans andet Giftermaal Præsten Peter Grove Beyer i Glumsø, saa at man altsaa kan finde en Slags Stif-Descendents af Jørgen Iversen Dyppel i Frk. Sille Beyers „Erindringer vedkommende Slægterne Beyer og Høst“ Tavle 1.

¹⁾ Jvf. bl. A. Indierne, rødt Nr. 348.

²⁾ Indierne, rødt Nr. 521, Copibog S. 104, 152 (rødt Nr. 218).

³⁾ Brev fra Dir. 1714 $\frac{12}{6}$ (rødt Nr. 220).

⁴⁾ Generalbreve af 1695 $\frac{17}{1}$, 1699 $\frac{20}{2}$ og 1701 $\frac{27}{3}$ (Ind., rødt Nr. 603). Skifteprot. under 1700 $\frac{16}{9}$ og 1701 $\frac{3}{2}$ (rødt Nr. 380).

⁵⁾ Indierne, rødt Nr. 700, jvf. Direkt. Prot. 1697 ff., fol. 50 ff., 81 v. (r. Nr. 39).

